प्रियाः त्रयोऽस्याः, प्रियाणि त्रीणि वा अस्याः ब्राह्मण्याः सा प्रियत्रिः । प्रियत्री, प्रियत्रयः । प्रियचत्वा, प्रियचत्वारौ, प्रियचत्वारः ।

[८३७] तिसृभावे सञ्ज्ञायां कन्युपसङ्ख्यानं कर्तव्यम् । (म. भा. ३.३०७)

तिसृका नाम ग्रामः ।

[८३८] चतसर्याद्युदात्तनिपातनं कर्तव्यम् । (म. भा. ३.३०७)

चतस्रः पश्य इत्यत्र 'चतुरः शसि' (६.१.१३७/३६८२) इत्येष स्वरो मा भूत् । चतसृणाम् इत्यत्र तु 'षट्त्रिचतुर्भ्यो हलादिः' (६.१.१७९/३७२५) [1]इत्येव स्वरो भवति । [2]हलादिग्रहणसामर्थ्यान् निपातनस्वरो बाध्यते ॥

अचि र ऋतः । (१००/२९०)

तिसृ चतसृ इत्येतयोः ऋतः स्थाने रेफादेशो भवति अजादौ विभक्तौ परतः । तिस्रः तिष्ठन्ति । तिस्रः पश्य । [3]चतस्रः तिष्ठन्ति । [4]चतस्रः पश्य । प्रियतिस्रः आनय । प्रियचतस्रः आनय । [5]प्रियतिस्रः स्वम् । प्रियचतस्रः स्वम् । प्रियतिस्रि निधेहि । प्रियचतस्रि निधेहि । पूर्वसवर्णोत्त्वङिसर्वनामस्थानगुणानामपवादः । परमपि ङिसर्वनामस्थानगुणं पूर्वविप्रतिषेधेन बाधते । अचि इति किम् ? तिसृभिः । चतसृभिः । ऋतः इति किम् ? तिसृचतस्रोः प्रतिपत्त्यर्थम्, अन्यथा हि तदपवादः त्रिचतुरोरेव अयमादेशो विज्ञायेत ॥

जराया जरसन्यतरस्याम् । (१०१/२२७)

जरा इत्येतस्य जरस् इत्ययमादेशो भवति अन्यतरस्यामजादौ विभक्तौ परतः । जरसा दन्ताः शीर्यन्ते, जरया दन्ताः शीर्यन्ते । [6]जरसे त्वा परिदद्युः, [7]जरायै त्वा परिदद्युः । अचि इत्येव, जराभ्याम् । जराभिः । नुमो विधानात् जरसादेशो भवति विप्रतिषेधेन । अतिजरांसि ब्राह्मणकुलानि ।

इह अतिजरसं ब्राह्मणकुलं पश्य इति लुग् [8]न भवति, [9]आनुपूर्व्या सिद्धत्वात् । अतिजर अम् इति स्थिते लुक्, अम्भावः, जरस्भावः इति त्रीणि कार्याणि युगपत् प्राप्नुवन्ति । तत्र लुक् [10]तावदपवादत्वाद् अम्भावेन बाध्यते, अम्भावोऽपि परत्वाज् जरसादेशेन । न च पुनर् लुक्शास्त्रं प्रवर्तते, [11]भ्रष्टावसरत्वात्, इति एवमेव भवति अतिजरसं ब्राह्मणकुलं पश्य इति । प्रथमैकवचने तृतीयाबहुवचने च अतिजरं ब्राह्मणकुलं तिष्ठति, अतिजरैः इति च भवितव्यम् इति गोनर्दीयमतेन[12] (म.भा. ३.३०९) । [13]किं कारणम्? '[14]सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य' (व्या. प. १२) इति । अन्ये तु अनित्यत्वात् अस्याः परिभाषायाः अतिजरसं ब्राह्मणकुलं तिष्ठति, अतिजरसैः [15]इत्येवं भवितव्यम् इति [16]मन्यन्ते ॥

---

1. इत्येष क. 2. हलादिग्रहणेन क. 3. उदाहरणमिदं नास्ति क. 4. उदाहरणमिदं नास्ति इ. 5. उदाहरणमिदं नास्ति क. 6. उदाहरणमिदं नास्ति क. 7. उदाहरणमिदं नास्ति ब. 8. कस्मात् न भवति ब. 9. आनुपूर्व्यात् ब. 10. तावत् नास्ति ब. 11. भ्रष्टावसरत्वात् नास्ति क. इ. 12. इदम् इत्यधिकम् इ. 13. किं कारणम् नास्ति इ. 14. सन्निपातलक्षणविधिपरिभाषया क. 15. इति सम्पद्यते क. 16. मन्यन्ते नास्ति ब.